

Levchenko Tetyana. Functional and Stylistic Manifestations of Slang

Vocabulary in Newspaper and Journalistic Style.

In the article analyzed the functional and stylistic manifestations of slang vocabulary in the language of modern Ukrainian press on the structural and semantic level.

Defined sociolinguistic and sociocultural factors of activation of slang vocabulary in media text; traced the ways of lexical and grammatical entry of slang vocabulary into the system of modern Ukrainian language, analyzed the lexical composition of slang units that operate in mass media as a source of replenishment of slang dictionary, substantiated communicative functions of slang units in mass media. Detected slangy lexical and thematic groups in the language of print media, focused on youth slang and criminal jargon.

Key words: slang vocabulary, mass media, communicative functions, lexical and grammatical, functional and stylistic manifestations, lexical and thematic groups.

УДК 811.161.2'42

Марина Макарова

**МІКРОКОНЦЕПТОСФЕРА «КОХАННЯ»
В СУЧАСНОМУ ЖІНОЧОМУ РОМАНІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДАРИ КОРНІЙ)**

У статті запропоновано модель концептосфери КОХАННЯ, елементарним складником якої є концепт; описано мікроконцептосферу «кохання» в сучасному жіночому романі на матеріалі творів Дари Корній; проаналізовано засоби образності, що репрезентують індивідуально-авторський стиль письменниці.

Ключові слова: концептосфера, мікроконцептосфера, мікроконцептосфера «кохання», концепт, жіночий роман.

Постановка наукової проблеми та її значення. Когнітивна лінгвістика досліджує проблеми співвідношення мови та свідомості. Засобом доступу до мисленнєвих процесів є мова. Завдяки ній людина отримує та зберігає кодифіковану та трансформовану інформацію про світ. Сучасна когнітивна лінгвістика розвивається у двох напрямках: лінгвокогнітивному та лінгвокультурному. Лінгвокогнітивні дослідження спрямовані на моделювання концептосфери народу, виділення особливостей його менталітету. Термін «концептосфера» не так давно введений у науковий обіг, а

відповідно й поняття «мікроконцептосфера» як її елемент мало досліджене.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Концептосферу як складник концептуальної картини світу досліджували С. Г. Воркачов, В. А. Маслова, М. В. Піменова, Ю. С. Степанов, Т. П. Вільчинська, В. І. Кононенко, Т. А. Космеда, Н. В. Плотнікова, А. М. Приходько, О. О. Селіванова та ін. Але предметом окремої розвідки концептосфера КОХАННЯ ще не була, а отже потреба її вивчення на українському мовному ґрунті й зумовила актуальність обраної теми.

Мета статті – описати мікроконцептосферу «кохання» в сучасному жіночому романі на матеріалі творів Дари Корній, що зумовлено такими причинами: недостатністю розроблення досліджуваної проблеми, певним суб'єктивізмом в інтерпретації емоційних концептів загалом і концепту «кохання» зокрема, а також потребою об'єктивного відтворення досліджуваної концептосфери в сучасному художньому дискурсі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У науковій літературі представлено низку тлумачень терміна «концептосфера». Визначаючи концептосферу як «сукупність концептів» (В. Маслова), «мисленневу сферу, яка складається з концептів» (З. Попова, І. Стернін, Л. Адоніна), «тематичну групу концептів» (Г. Слишкін, В. Карасик), «сукупність концептів, що групуються за тематичною ознакою» (Т. Космеда, Н. Плотнікова), дослідники сходяться на тому, що елементарною одиницею концептосфери є концепт, а їх сукупність створює концептосферу.

Термін «концептосфера» ввів у науковий обіг Д. С. Лихачов, виходячи з поняття «концепт», який не безпосередньо виникає зі значення слова, а є результатом зв'язку його словникового значення та народного й особистого досвіду людини, тому адресати можуть по-різному сприймати й інтерпретувати концепти. Тут великого значення набуває контекст, у якому адресат сприймає концепт. Науковець доходить висновків, що національний, професійний, особистісний досвід людини збагачує використовуваний нею концепт, а сукупність потенцій, що відкриваються у словниковому запасі індивіда, можна назвати концептосферами [9, с. 4].

У своєму дослідженні за основу беремо визначення Т. А. Космеди, Н. В. Плотнікової: «концептосфера – це фрагмент концептуальної картини світу, сформований на основі уявлень

людини та репрезентований сукупністю одиниць пам'яті (концептів), що групуються за тематичною ознакою» [7, с. 32]. Концептосфера може бути структурована у вигляді концептополя, а її складником є мікроконцептосфера, яка представлена сукупністю концептів. Мікроконцептосфера співвідноситься з семантичними й поняттєвими полями й теж може бути структурована у вигляді концептополя [7, с. 32-41]. Виходячи з вищевикладеного, пропонуємо розглядати концептосферу КОХАННЯ як сукупність індивідуально-авторських знань про це почуття (мікроконцептосфер), елементарним складником яких є концепт. Він може бути вербалізований за допомогою різних мовних засобів, детальний розгляд яких дають змогу виділити певні національні особливості мовомислення українців.

Концептосфера національної мови відтворює рівень розвитку культури нації. Варіантів концептосфери національної мови безліч, вони можуть по-різному групуватися і виявлятися [9, с. 4]. М. Ф. Алефіренко визначає терміни «концептосферу» як сферу знань, а «концептосферу мови» як сферу вербалізованих знань, яка залежить від менталітету особистості, групи, народу, а саме від характеру, поведінки, побудови думок тощо [1, с. 197]. Світосприйняття народу відбивається в його мовній картині світу, що дає змогу за слововживанням, мовними конструкціями індивіда виділити характерні особливості нації. Отже, концептуальна картина світу реалізується у мовленні через мовну картину світу.

Таким чином можна побудувати ієрархічну систему, за якою в порядку зростання розташовані концепт, мікроконцептосфера, концептосфера, концептуальна картина світу, вербалізована за допомогою мовної картини світу.

Індивідуально-авторська картина світу є певною інтерпретацією світосприйняття особистості, але вона також включає в себе національно-мовну картину світу, тобто картину того народу, де людина сформувалася як особистість. На формування індивідуальної картини світу значно впливає гендерна належність. Картина світу є антропоцентричною, вона безпосередньо пов'язана з культурними цінностями та соціальним розподілом ролей, що ґрунтується на гендерній відмінності. Традиційний погляд на взаємовідносини чоловіка та жінки в соціумі зумовлює домінування маскулінної, або андроцентричної, картини світу [12, с. 24]. Гендені відмінності, закладені природою людини, на жаль, все ще підтримуються

дискримінаційними соціальними нормами. Мова може і проявляти, і дискримінувати гендерні відмінності. Такий баланс склався в процесі довготривалого формування мовної системи, становлення її національних норм. Соціально-мовленнєві норми та акценти в застосуванні мовних засобів будуть різними, незважаючи на те, що мова у користувачів спільна, це свідчить про гендерні ознаки мовної картини світу [11, с. 8]. Гендерна диференціація суспільства реалізується у специфічній чоловічій та жіночій комунікативній діяльності, що дає підстави говорити про особливості відображення мовної картини світу жінок-письменниць.

Мовна картина світу експлікує концепт як компонент концептуальної картини світу. На сьогодні когнітивні дослідження здійснюються за двома напрямками: вивчають концепти пізнання та художні концепти. Перші виражають універсальне, останні – індивідуальне [10, с. 34]. Наше дослідження спрямоване на опис художніх концептів. Час утворення, походження й семантика концептів, які входять до мікроконцептосфери автора, можуть бути різними. Оскільки концептосфера може бути спроектована на будь-який мовленнєвий шар, зокрема й на художній текст із притаманною йому концептуалізацією, моделюванням світу [3, с. 21; 2, с. 112], то й мікроконцептосфера може бути реалізована в індивідуальному художньому дискурсі.

Мікроконцептосфера «кохання», представлена кожною з письменниць, доповнює концептосферу КОХАННЯ. Беручи до уваги індивідуальну та колективну свідомість у концепті можна визначити макросферу, що репрезентує рівень колективної свідомості, та мікросферу – рівень індивідуальної свідомості [8, с. 46]. Отже, індивідуально-авторське уявлення письменниць про емоційний концепт «кохання» буде репрезентувати досліджувану мікроконцептосферу, додаючи нові елементи до концептосфери КОХАННЯ українського етносу.

Дара Корній – одна із найулюбленіших письменниць українських жінок. Пише вона живою, простою українською мовою, вдало застосовуючи діалектизми. Вплітаючи в канву творів українські міфи, авторка розгортає декілька сюжетних ліній, серед яких чітко простежується любовна. Мікроконцептосфера «кохання» в досліджуваних романах яскраво представлена індивідуально-авторськими образними засобами.

Дара Корній означає концепт «кохання» переважно традиційними епітетами з меліоративним забарвленням: *велике кохання, несамовите кохання, єдине кохання, взаємне кохання, справжнє кохання, втрачене кохання, сліпе кохання, нерозділене кохання, єдине велике кохання її життя*. Ці епітети репрезентують рівень колективної свідомості й тому є переважно узуально-асоціативними (постійними). Мікросфера концепту «кохання» представлена okazіонально-асоціативними епітетами: *«Кохання. Таке щедре й жертовне»* [4, с. 56]; *«<...> кохаєш та ненавидиш однаково кволо чи міцно, бо ти насамперед людина<...>»* [5, с. 44]; *«Кохання, воно таке. Прекрасне почуття, але... На жаль, і воно небездоганне, бо не завжди взаємне»* [5, с. 226].

Індивідуально-авторські епітети трапляються й у складі метафор, увиразнюючи їх: *«Розтоптане кохання залишилося там, на березі молочної ріки, витекло з неї цівочкою»* [5, с. 302]; *«<...> заради грошей, посад, квартири, машини, красивої дівчини-моделі, примарного вигаданого кохання чи коханого продають душу, ні – не відразу всю, а шматочками, кавальчиками»* [5, с. 154-155].

Відповідний епітет, який посилює образність висловлювання, потребує від авторки великої майстерності, тонкого чуття слова. Прислівникові епітети деталізують уявлення про почуття, дають можливість отримати додаткову інформацію, наприклад: *кохав по-справжньому, шалено кохала, безтямно закохана, сильно кохатиме, закоханий до нестями, залюблений до божевілля, насправді закохана, на правду закохався, зазирає закохано*. Інформативність епітета дає можливість виражати емоційні стани людини через авторське світосприйняття. Епітет-прикладка виражає суб'єктивне ставлення до концепту «кохання»: *любов-морковь, кохання-зітхання* тощо.

Серед засобів виразності чільне місце належить метафорі, тому вона активно використовується як засіб образності в мікроконцептосфері «кохання» Дари Корній. Авторка широко вживає стерті метафори з лексемою «кохання» або «кохати»: *здатний кохати; він пропаде, бо закохається; не вірити в кохання; коханню крила не заважають; зцілитися любов'ю; клястися в коханні; любити всім серцем; навчитися кохати; берегти кохання; пороблено через кохання; заховатися від кохання; кохання не приходило; кохання вбиває*. Ці метафори відображають національно-мовну специфіку українців.

Метафора, яку використовує авторка разом із присвійними займенниками, виступає своєрідним засобом інтимізації, що наближає читача до описуваних подій у романі, наприклад: *«ладна за своє кохання битися до останнього»* [4, с. 264]; *«вона відомстила за своє кохання»* [4, с. 327].

Художню метафору досліджують крізь контекст. Конотативні ознаки, які створюють авторки, стають мотивом для переосмислення словесного значення. Такі конотації відображають зазвичай колективне, а не індивідуальне бачення світу, тому вони суб'єктивні й випадкові щодо загального знання. Дара Корній створює яскраві образи, репрезентуючи мікроконцептосферу кохання, що ілюструють такі контексти: *«Кохання на багато що закриває очі, замикає вуста»* [5, с. 19]; *«Врешті ця божественна історія закінчувалася одним – над містом бриніла музика кохання, змішана з пахощами акацій»* [4, с. 113]; *«Це шанс стати вільною від кохання, інколи примарність щастя – доволі мізерна винагорода»* [5, с. 23]; *«І кохання прощає все, і коханим прощається майже все... І вкотре вона себе перепитувала – чи кохання це?»* [6, с. 133]; *«Кохання всіх рівняє», – каже Учитель»* [5, с. 40]; *«Випий з долонь мого кохання, любий»* [4, с. 176].

У Дари Корній індивідуально-авторські метафори здебільшого розгорнуті, наприклад: *«О, так! Кохання – воно не тільки дарує крила, щастя, радість, насолоду, воно вміє й терзати, особливо коли це кохання між однаково рівними та однаково сильними»* [5, с. 45]; *«Кохання інколи перетворюється на залежність, гірше від наркотичної, повір, і це навіть не боляче, це – смертельно»* [6, с. 89]; *«Скільки ніжності та кохання струменіло в кожному дотику Сашка, в цілунках, навіть в тому, як він дивиться на неї»* [6, с. 91].

Зображуючи мікроконцептосферу «кохання», авторка послуговується концептами «душа» та «серце», які є найуживанішими для творення продуктивних метафоричних сполук: *«І ось вона пішла... Всі натяки, недомовки ближніх та чужих, внутрішнє сумління, докори совісті вигризали зсередини. Пекло і боліло нестерпно там, де душа»* [5, с. 184]. *«Ще на початку їхнього подружнього життя Птаха говорила коханому, що так легко впустити чоловіка в своє тіло, набагато складніше впустити його в свою душу, бо туди може потрапити лише той, єдиний, особливий»* [5, с. 44]; *«Та, що прийде з Арати, вкраде серце твого сина,*

полонить душу» [5, с. 206]; *«Наче хотіла враз виштовхати разом зі словами всі свої болі та жалі, вилити кохання із серця, очиститися і втриматися не могла»* [5, с. 266].

Серед тропів наявна концептуальна метафора, яка передає нетрадиційні асоціативні образи авторки: *«Кохання – дивна штуkenця, дочко»* [4, с. 317]; *«Кохання – це Сонце»* [4, с. 244].

У процесі творення метафоричних конструкцій письменниця використовує сленгізми, щоб показати належність людини до певного соціального середовища. Авторка послуговується сленгізмами, які вживає молодь, з емоційно-експресивною метою, оскільки вони є складником мовної культури молодих людей: *«Від кохання вже дах їде»* [4, с. 251]; *«Так, якби Мальва не знала своїх батьків, то подумала б, що вони трохи того – шепелнулися, бо закохалися одне в одного»* [5, с. 246].

Компаративеми, окрім емоційності та експресивності, уточнюють висловлювання, надають йому особливої виразності та викликають певні асоціації, демонструючи ставлення мовця до повідомлюваного. У романах Дари Корній мікроконцептосферу «кохання» репрезентують такі порівняння: *«Тримаймося, як цвяхи в дошці, // Тулімося, як горіхи в бочці, // Кохаймося, як коти в марті, // Бо ми цього варті»* [6, с. 104]; *«Любов Василечка – наче лагідна погідна весняна днина»* [4, с. 57]; *«Від кохання до ненависті, виявляється, ближче, аніж від землі до неба»* [5, с. 295]; *«Лилися ті сльози чистою водою, і не могло ніщо спинити цього потоку, бо біль її був таким великим, як сі карпатські гори, а любов до забуленого була такою сильною, як любов Землі до Сонця»* [4, с. 194].

Авторка використовує гіперболу для посилення емоційного впливу на читача, створюючи яскраві, неповторні образи: *«В молоді роки завше любиш на самоспалення, до нитки вигоряєш усередині»* [5, с. 120]; *«Після їхньої першої шлюбної ночі він, здається, ще дужче її кохає, майже не випускає зі своїх обіймів»* [6, с. 78].

У сучасних жіночих романах поширеним засобом є капіталізація. Графічне виділення слів за допомогою великої літери є ознакою семантичного навантаження, наприклад: *«Справжньому чоловіку не потрібно Кохання»* [5, с. 206]; *«Стриб боявся дивитися в очі тим, хто колись вважався його ріднею і кого він зрікся заради Кохання»* [5, с. 201]. Дара Корній передає емоційно-експресивні конотації, застосовуючи цей прийом до всієї лексеми: *«Не буду говорити вам порожні слова про те, як слід виховувати маля, ви з цим успішно*

впорається, бо маєте найважливіше, що для цього потрібно, – ЛЮБОВ у серці» [5, с. 75]; *«Ні, не так – не закоханого, бо той стан закоханості часто-густо минає, а щось майже космічне, коли від першого погляду на неї розумієш – вона для тебе і ВСЕ»* [6, с. 47].

Персоніфікацію авторка застосовує у зв'язку з широким використанням у романах притч, міфів, легенд, що надають творам загадковості, несподіваних сюжетних ліній, увиразнюючи індивідуально-авторський стиль письменниці: *«Знання усміхнулось і відповіло: «То був Час, Любове! Тільки Час насправді відає, якою важливою в житті є Любов!»* [4, с. 256]; *«Тисячі гострих шипів вп'ялися в очі Коханню. Прикро, але Кохання осліпло, стало безпомічним. Божевілля вважало себе винним у цій пригоді. З того часу Божевілля стало вірним поводитирем Кохання. Ходять і донині вони разом – Кохання та Божевілля»* [4, с. 260].

Для посилення стилістичного ефекту висловлення і враження від нього авторка у романах використовує висхідну градацію, найвищою ланкою якої є лексема «кохання» або похідні від неї: *«За все слід боротися – і за щастя, і за волю, і за кохання»* [6, с. 135]; *«І як вона не стримувалася, а вирва уваги Влада нестримно затягувала її. Нічні марення – не завжди те, що дарую я. Інколи – то послання для твоєї душі від чиєїсь душі – загубленої, закоханої, ненавидячої, люблячої»* [5, с. 54]; *«На душу – чаром мелодії, що заповняє: кожен має крила надії, віри, любові»* [4, с. 264]; *«Весна – це завжди надія. А там де надія, там і віра, і любов»* [6, с. 90].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Дара Корній за допомогою тропів яскраво та неоднозначно представила мікроконцептосферу «кохання». Індивідуально-авторське уявлення письменниці щодо емоційного концепту «кохання» буде репрезентувати досліджувану мікроконцептосферу, збагачуючи концептосферу КОХАННЯ. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні мікроконцептосфери «кохання» на матеріалі творів інших сучасних українських письменниць.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алефіренко Н. Ф. Современные проблемы о языке : учебное пособие / Н. Ф. Алефіренко. – М. : Флинта ; Наука, 2005. – 416 с.
2. Вільчинська Т. П. Розвиток концептосфери сакрального в українській поетичній мові XVII – XX ст. : дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 / Вільчинська Тетяна Пилипівна – К., 2009. – 520 с.

3. Кононенко В. Концепти українського дискурсу : монографія / В. Кононенко. – К. ; Івано-Франківськ, 2004. – 248 с.
4. Корній Дара. Гонимарник : роман / Дара Корній. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 336 с.
5. Корній Дара. Зворотній бік світла : роман / Дара Корній. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 320 с.
6. Корній Дара. Тому, що ти є : роман / Дара Корній. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 240 с.
7. Космеда Т. А. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера СВЯТКИ в українському мовному просторі : монографія / Т. А. Космеда, Н. В. Плотнікова. – Львів : ПАІС, 2010. – 408 с.
8. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Сучасна концептологія: концепт *життя* в українській фраземіці : монографія / Ж. В. Краснобаєва-Чорна. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – 201 с.
9. Лихачев Д. С. Концептосфера руского языка / Д. С. Лихачев // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. – М. : Наука, 1993. – Т. 52, № 1. – С. 3-9.
10. Маслова В. А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой : учеб. пособ. / В. А. Маслова. – М. : Флинта ; Наука, 2004. – С. 20-43.
11. Синельникова Л. Н. Введение в лингвистическую гендерологию : материалы к спецкурсу / Л. Н. Синельникова, Г. Ю. Богданович. – Симферополь, 2001. – 40 с.
12. Соколова Н. В. Вербалізація концептосфери «фемінізм» в американському жіночому дискурсі ХІХ-ХХІ ст. : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Соколова Наталя Валеріївна. – О., 2007. – 253 с.

Макарова Марина. Микроконцептосфера «любовь» в современном женском романе (на материале произведений Дары Корний). В статье представлена модель концептосферы ЛЮБОВЬ как совокупность индивидуально-авторских знаний об этом чувстве (микроконцептосфер), элементарной составляющей частью которых является концепт. Описана микроконцептосфера «любовь» в современном женском романе на материале произведений Дары Корний; проанализированы средства образности, которые репрезентируют индивидуально-авторский стиль писательницы. Акцентируется внимание на метафорах, эпитетах, сравнениях, градации, персонификации и т. п.

В статье отмечено, что концептуальная картина мира реализуется в речи индивида через языковую картину мира. Использование определенных языковых конструкций человеком позволяет выделить характерные особенности нации. Значительное влияние на формирование картины мира имеет гендерная принадлежность. Гендерная дифференциация общества реализуется в специфической мужской и женской коммуникативной деятельности, что позволяет говорить об особенностях отражения языковой

картини мира женщин-писательниц. Индивидуально-авторская картина мира является своеобразной интерпретацией мировосприятия личности.

Ключевые слова: концептосфера, микроконцептосфера, микроконцептосфера «любовь», концепт, женский роман.

Makarova Maryna. Mikrokontseptosphere «Love» in the Contemporary Women's Novel (Based on the Materials of Dara Korney). The model of kontceptosphere «love» as a collection of individual copyright of knowledge about this feeling (mikrokontseptosphere), the unit which is an integral part of the concept is considered in the article; mikrokontsetosphere «love» in the contemporary women's novel, on the materials of Dara Korney is described; the means of imagery that represent individual style of the writer are analyzed. In the article was made the emphasis on the metaphors, epithets, comparisons, graduations, personalization, etc.

The article noted that the conceptual picture of the world is realized in the speech of an individual's view of the world through language. The use of certain language constructs allow a person to highlight the characteristics of the nation. Significantly affect on the formation of the picture of the world it is gender identity. Gender differentiation of society is realized in a specific men's and women's communicative activity that allows you to talk about the features reflect the linguistic world women writers. Individual-author picture of the world is a kind of interpretation of the individual perception of the world.

Key words: conceptosphere, mikrokontsetosphere, mikrokontsetosphere «love», concept, women's novel.

УДК 81:316.77

Любов Мацько

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ

У статті розглядається основне поняття лінгвоперсонології: мовна особистість як лінгвістична категорія, що складається з компонентів – мовна спроможність, мовна свідомість і мовнокомунікативна компетентність. Досконалі мовні особистості визначаються як елітарний тип мовних особистостей, що засвідчують максимально високий рівень володіння культурою креативного мовлення і можуть бути зразком для вивчення рідної мови і формування мовнокомунікативної компетентності. Для української молоді безсумнівним чинником патріотичного виховання є мовна особистість національного генія і пророка Тараса Григоровича Шевченка.